

LEJLA IBRAHIM

Žuti
šafraan

Prevela sa engleskog
Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Laila Ibrahim

YELLOW CROCUS

Copyright © 2014 Laila Ibrahim

This edition is made possible under a license arrangement
originating with Amazon Publishing, www.apub.com,
in collaboration with ANA Sofia Ltd.

All rights reserved.

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno Kalin, Maji i Rindi.
I svim Meti ovoga sveta – prošlim, sadašnjim i budućim.*

PROLOG

Meti nikad nije bila istinski moja. Ta svest me je, mora biti, ispunila hitro i pouzdano kao mleko iz njenih dojki. Iako ju je moja porodica „posedovala“, iako je zauzimala središte moje vasseljene, njena najdublja osećanja bila su usmerena na drugu stranu. Zato je ruku-podruku sa umirenjem koje mi je donosila išao i strah da ću jednog dana ostati bez nje. Ovo je priča o nama. Zapitaćete se da li je istinita; uveravam vas da jeste, iako bi moji roditelji voleli da je drugačije. Ovo je priča istinitija od svake koja je ikada ispričavana: priča o mojoj ljubavi prema Meti, i priča, bar slutim, o ljubavi koju je ona zauzvrat osećala prema meni.

PRVO POGLAVLJE

14. APRIL 1837.

Kad je neželjeni glasonoša pokucao, Meti je ležala sklupčana oko toplog sinovljevog obličja. Ostala je na svojoj slamarici, nevoljna da okonča to dragoceno vreme, i slušala tiho hrcanje koje je dopiralo od njenog dede. Zurila je u Samjuela, pritiskajući nos uz njegov meki vrat kako bi udisala taj opojni detinji miris. Nežno mu je obrisala vlažno čelo od sjajnog znoja i blago ga poljubila u slepoočnicu. Sa vrata je odjeknuo još jedan nasrtljiv udarac. Privijajući Samjuela tako čvrsto uz sebe da je osetila njegovo toplo pućkanje uz grudi, pošla je teškim korakom po podu od sabijene zemlje. Iako je tu gošću očekivala i već nedeljama predviđala da će pokucati, smrtno se plašila ovog trenutka.

Čim bude otvorila vrata, njen život će se zauvek razdeliti na pre i posle.

Meti je polako povukla vrata od grubo tesanih dasaka i ugledala pod mesečinom malu siluetu. Tu je stajala Emili, mršuljavo devojčce svetlozelenkastih očiju i boje kože nalik

čaju s mlekom. Meti ju je viđala i ranije, ali je nije dobro poznavala. Izgledala je kao da nema više od dvanaest godina.

Nasuprot njenoj koži, koža dvadesetogodišnje Meti bila je tamna poput pečenih zrna kafe. Kao ugalj crnu kosu uplitala je u dve čvrste pletenice koje su joj zdesna i sleva uokvirivale usko lice. Glavu joj je, po običaju, prekrivala pripijena potamnena krpa od belog platna.

Bez pozdrava, Emili je promumlala: „Sad moraš da pođeš. Beba uskoro stiže.“ Isporučivši svoju vest, okrenula se i ponovo pošla ka velikoj kući.

Meti je doviknula za njom: „Moram da predam Samjuela deki.“

„Samo brzo. Očekuju te.“

Kad je Meti prišla njegovoj slamarici, deka je seo da prihvati svog praunuka. Njegove stare šake bile su otekle i kvrgave, a iz naduvenih desni virilo mu je svega nekoliko zuba.

„Je li vreme?“, upitao je.

Meti je klimnula glavom. Suze su joj snažno navrle u dubini očiju. Nežno je poljubila Samjuela u okrugli obraščić. „Volim te“, tiho je šapnula u sinovljevo majušno uvo, pa poslednji put priljubila usne uz njegovu ćelavu glavicu. Grizući sopstveni obraz iznutra, pažljivo je predala Samjuela u dedine ožiljcima išarane ruke.

„Upamti, hraniće ga Rebeka kad ogladni“, podsetila ga je, iako je bio dobro upoznat s planom.

Pokazao je strpljenje prema njoj, kao i uvek. „Ne brigaj ti za njega. Samo pazi sebe tamo.“ Pogladio ju je po tamnosmeđoj ruci.

Zagledala se deki u oči i ponadala se da razume sve ono što nije izgovorila. Želela je da zna da će njen sin imati valjanu negu, da će mu biti rečeno da nije sama birala da ga

napusti, i da će, kad se bude vratila, znati da mu je ona majka. Ali Meti nije ništa rekla. Nije zavrištala u znak protesta, niti je molila da joj daju još vremena. Umesto toga, okrenula im je leđa ćutke, potiskujući suze dok je odlazila iz svog doma i ostavljala sina. Nije imala izbora. Morala je da bude jaka, da pregrmi taj rastanak i vrati se Samjuelu što pre.

Da li će dotad proći meseci ili godine, nikako nije mogla da zna.

Meti je drhtala dok je išla za slabim svetlom Emiline lampe. Išle su ka velikoj kući, stazom za koju je naučila da treba da je se plaši i kojom je retko putovala.

„Otkad ima bolove?“, upitala je Meti kad su prošle pored male kuhinjske zgrade od zidane cigle.

„Gotovo čitavog dana, rekla bih. Krenula je da vrišti posle večere.“

„Da li joj se pomolio vodenjak?“

„Ne znam“, odgovorila je devojčica, a tad su i pristigle do zadnje strane velike kuće.

Ušle su na jedna obojena vrata i uz izlizane zadnje stepenice popele se na sprat. Meti nikad nije bila u tom zdanju, a nije imala ni razloga da očekuje da će u njega ući, sve donedavno. Poljski radnici nisu zalazili u veliku kuću. Nije znala zašto su za dovilju tom novorođenčetu odabrali baš nju, a ne njenu sestru Rebeku. Nije bilo njeno da zapitkuje ili ubeđuje belce. Radila je šta joj kažu.

Meti je nervozno koračala iza Emili po mekom, šarenom tepihu. Prošavši glatkim belim hodnikom, pored nekoliko obojenih vrata, Emili je zastala pred poslednjim vratima s leve strane.

„Čekaju te unutra“, obavestila ju je pokazujući prstom. Meti je posmatrala kako joj se usta širom otvaraju od zevanja. Emili se zatim okrenula i zaputila se natrag hodnikom.

Metino srce je žestoko tuklo dok je stajala sama i nesigurna u tom dugačkom hodniku. Odjednom su se bela vrata naglo otvorila. Odskočila je taman na vreme da je ne pregazi neka ljudska prilika koja je izletela na njih. Iz sobe ju je zapahnuo topao vazduh prožet mirisom znoja. Oklevajući na pragu, Meti je zavirila u sumračnu prostoriju.

Neka sićušna bela žena s kožom boje pavlake ležala je u ogromnom krevetu. Sklopljenih očiju i ništa ne videći, na sav glas je kukala. Vlažna tamna kosa lepila joj se za znojavo, podbulo lice. Izobličena od bola, zajaukala je. Tako je čvrsto zažmurila da su joj trepavice iščezle, a usne je toliko uvukla da su joj se sakrile u pećini usta.

„Stigla si“, oglasila se jedna od dve žene koje su obigravale oko kreveta. Krupna bela žena sa uškiljenim plavim očima i sedom kosom pritegnutom u strogu punđu pokazala je ka stolici u uglu sobe. „Još nam nisi potrebna. Komplikacije...“ Tu je začutala, ne dajući celovito objašnjenje. „Idi i sedi na onu stolicu, i nemoj ničim da uznemiravaš svoju gospodaricu.“

Meti je ušla u sobu što je mogla tiše i pretvorila se u makovo zrno kako ne bi privukla na sebe pažnju zajapurenog muškarca koji se nadnosio nad donji deo kreveta. Sela je u meku plišanu fotelju i jagodicama smeđih prstiju nesvesno pogladila glatku tkaninu. Pogled joj je poleteo po sobi, sve upijajući. Gospođa En, gospodarica kuće, nalazila se u kitnjasto rezbarenom krevetu sa četiri stuba koji je zauzimao veliki deo prostora. Do kreveta je stajao umivaonik s mermernom pločom, zatrpan zgužvanim krpama.

Onaj muškarac je naložio ženama da stanu levo i desno od kreveta.

„Pridržite je kad budem spreman da izvučem dete“, zapovedio je. „Sprečite svaki pokret, inače bi oboje mogli da umru.“

Doktor je izvadio iz svoje torbe prljav metalni forceps i hitro ga obrisao okrvavljenom krpom. Zatim se sagao nad krevet.

„Sad“, naredio je.

Žene su pritisle bledim šakama pacijentkinjina ramena i ruke, snažno je prikivajući za dušek. Meti se saosećajno trgla i usrkнула vazduh kroz zube kad je doktor zario forceps duboko u porodiljino mršavo telo. „Aaa, aaa, aaa“, zavrištala je gospođa En. Doktor je snažno cimnuo metalne drške, ali nije bilo nikakvog pokreta.

Zauzevši drugačiji položaj i široko se raskoračivši, doktor je ponovo povukao. Šake su mu skliznule sa krajeva instrumenta, tako da su ostali da štrče iz gospodaričinog tela. Promrmljao je nešto sebi u bradu i otro znojave šake o pantalone, pa iznova čvrsto ščepao forceps. Snažno ga potežući, doktorove ruke su polagano pošle unatrag; instrument se pokrenuo zajedno s njegovim debelim prstima.

Čvrsto ukleštene u trouglu forcepsa, između gospodaričinih mršavih belih nogu pomolile su se izbočine modrikaste glave.

Doktor je zastenjao. Leva šaka opet mu se omakla. „Ala je tvrdoglavo ovo malo!“, izgovorio je.

Opet je povukao forceps, upravo u trenutku kad se porodilji zgrčila materica, te je detinja glava nastavila da se pomalja i Meti je ugledala vrhove ušiju. Napon se okončao. Kada je doktor ponovo potegao, nije se ništa pomerilo. Sledeće povlačenje poklopilo se s naponom, te su tog puta izleteli glava, ramena, trup i udovi. Na krevet je pljesnulo modro, nepomično novorođenče.

Doktor se zagledao u mlitavo dete. Meti se borila s porivom da zgrabi bebicu, obrne je naglavačke i snažno je protrlja. Bespomoćno je čekala da doktor nešto preduzme.

Napred, nemo je bodrila to dete koje će joj razoriti život. Udahni.

Doktor je podvezao i presekao pupčanu vrpcu koja je još pulsirala, a novorođenče je i dalje ležalo nepomično. Odjednom se trznulo, pa zabacilo mokru glavu, razjapilo modra usta i oglasilo se promuklim kmećanjem. Meti je nemušto zaklicala. *Svaka čast, dušo mala!*

„Dobro je što sam prisustvovao porođaju“, objavio je doktor. „Ovoj maloj bila je nužna moderna medicina da bi doživela svoj prvi udah.“

„Devojčica?“, upitala je novopečena majka.

„Da“, ravnodušno je potvrdio doktor.

Mlada žena je istegla vrat da bi videla svoju ćerku i pružila je ruke ka njoj. Doktor je nehajno umotao novorođenče u pripremljeno ćebe i pošao da ga doda ženi u krevetu.

„Ne sad. Preslabi ste da biste držali malu“, kazala je ona krupna žena s pundom. „Dajte je dojilji“, naložila je doktoru.

Majka je, ne buneći se, klonula na krevet. Doktor je sleagao ramenima i prineo vlažni smotuljak Meti. Predavši joj novorođenče, upitao je: „Je li ti nadošlo mleko?“

„Da, gospodine. Sin mi se rodio pre neki mesec“, odgovorila je Meti gledajući naniže, u hrastov pod.

„Onda radi ono zbog čega si ovde“, odvratio je doktor. Okrenuo se ponovo ka krevetu da prihvati posteljicu i zašije pacijentkinju.

Meti se zagledala u bezimenu ružičastu bebicu. Forceps joj je oko zgnječenih ušiju bio ostavio plave i ljubičaste masnice. Novorođenče se već oblizivalo i mrdalo glavicom u potrazi za hranom. Zadigavši košulju, Meti je ogolila nabreklu

dojku sa ogromnom bradavicom, spremnu za detinja usta. Poduhvatila je dojku šakom i krenula njom blago da golica majušne usne, te je bebica najzad zinula iz sve snage. Meti ju je tad hitro privukla i željna detinja usta prilepila su se uz dojku. Bebica je krenula živo da sisa i ubrzo je Meti, dok joj je mleko teklo, osetila dobro znani zov. Zavalila se u meku, debelo tapaciranu stolicu, privijajući devojčicu uz srce. Dok je zurila u taj novi život, Meti je razmišljala o Samjuelu, koji spava na tvrdoj slamarici u nekom drugom svetu na svega dvesta koraka odatle. Telo joj je bolno žudelo za njim. Želela je da u naručju drži njega, a ne ovo tuđe dete. Pitala se da li čvrsto spava kraj deke ili se meškolji i nada se jutarnjem podaju. Srce joj se kidalo jer je znala da on ni izdaleka ne može da pojmi da je s njihovim zajedničkim životom sada svršeno.

Pre nego što se novorođenče nasisalo, prekinula ih je krupna bela žena sa zategnutom pundom. „Bebi ćeš se obraćati sa 'gospođice Elizabet'. Ja sam gospođa Grej, nastojnica. Za mnom.“

Meti je nežno odvojila gospođicu Elizabet od dojke i dovela sebi odeću u red. Posluživši se malim prstom kao lažom kako bi smirila novorođenče, pošla je za nastojnicom noseći lepljivu bebicu u naručju.

Gospođa Grej ih je odvela poluosvetljenim hodnikom u neku sobu u zadnjem delu kuće. Oko kamina u desnom zidu sobe stajali su jedan zeleni kauč i dve drap fotelje. Pravo napred, ugnežđeni uz dugačak prozor, nalazili su se mali krevet i stolica za ljuljanje. Nastojnica nije tu stala, već je skrenula levo, ka drugim vratima, koja su vodila u jednu sobicu bez prozora. Njen veći deo zauzimala je niska postelja prekrivena izbledelim jorganom, a ono malo preostalog prostora popunjavao je mali kredenac. Na suprotnom zidu bila su još jedna vrata.

Zastavši u prolazu između te dve sobe, gospođa Grej je poučno rekla: „Velika soba pripada gospođici Elizabet. Ti ćeš spavati ovde. Zadnja vrata izlaze na služinski hodnik i stepenice. Glavnim stepeništem ćeš se služiti samo kad si pratnja gospođici Elizabet. Kad ona nije s tobom, koristićeš zadnje stepenište. U ovom ormaru imaš dve preobuke – dve haljine i dve spavačice.“ Gospođa Grej je pokazala prstom dok se Meti upinjala da prati njena uputstva. „Jednu haljinu i jednu spavačicu ubacivaćeš u otvor za prljavo rublje svakog ponedeljka ujutru – to je dan posle nedelje. Možda neće biti moguće da ti se odeća pere češće nego jednom nedeljno. Ta krpa na glavi više ti neće trebati, ona će biti bačena. Emili je služavka na spratu, ona će ti donositi obrok tri puta dnevno. Ako imaš nekih pitanja, obrati se Emili; ona dobro zna ustaljena pravila ovog domaćinstva. Bićeš obaveštavana kad gospođicu Elizabet treba izneti iz njene sobe.“

Gospođa Grej se zapiljila u Meti. „Položaj kućnog roba je retka povlastica. Uzdám se da ga nećeš zloupotrebiti.“

„Neću, gospođo“, odgovorila je Meti.

„Topla voda za pranje nalazi se na umivaoniku pored komode gospođice Elizabet“, uputila ju je gospođa Grej pošto su se vratile u sobu gospođice Elizabet. „Okupaj je dok se voda nije ohladila.“

Kada je gospođa Grej otišla, Meti je pogledala u novorođenčce u svom naručju i primetila: „Izgleda da ostasmo ti i ja same, curice. Pojma nemam šta ću s tobom. Valjda ćemo zajednički da se domislimo. Da razgledamo prvo sobu; onda ćemo na kupanje.“

Meti je pronela gospođicu Elizabet po sobi i ispitala svoje novo okruženje. O motkama okačenim na zid na pedalj ispod tavanice visile su dugački uski komadi tamnozeleno tkanine. Pošto im je prišla da bi dotakla glatku svilu, Meti je

shvatila da oni nešto skrivaju. Razdvojivši draperije, ugledala je dva izdužena prozora. Meti je vidala staklo, znala je kako se zove, ali nikad ga nije bila dodirnula. Protrljala je hrpavim jagodicama njegovu hladnu, glatku površinu. Zapiljila se napolje i tad joj je zastao dah jer je opazila robovsko naselje. Napolju je još bio mrak, ali razaznavala se svaka kućica.

Dezorijentisana time što svoj dom posmatra odozgo, pokušala je da odgonetne koja kuća pripada kojoj porodici. Kad je pronašla sopstvenu daščaru, petu u nizu, s klupama od brvana sa zadnje strane, srce joj je zaigralo. Potražila je pogledom Samjuela i deku, ali njih nije bilo na vidiku. Zurila je kroz prozor čeznući da ih makar načas ugleda. Oči su joj se napunile suzama, a srce joj se steglo. Nikog nije bilo tamo napolju, ali ona je i dalje motrila.

Začuvši kmečanje gospođice Elizabet, Meti joj je ponovo posvetila pažnju. Pružila je novorođenčetu prst, a onda se još jednom obazrela oko sebe. Levo od prozorâ je nov, čvrsto prošiven jorgan od raznobojnih krpica prekrivao usku postelju od raskošnog trešnjevog drveta. Jarke tkanine su bile složene u vidu šare, gusaka u letu koje samo što se nisu vinule kroz prozor. Meti je sela na tu postelju, diveći se njenoj udobnosti i glatkoći tkanine.

„Lepo si mestašce dobila za spavanje, devojčice, mada ga nećeš baš brzo koristiti“, izgovorila je. Bebica će mesecima spavati s njom u manjoj sobi.

Desno od prozora, u uglu, čekala ju je ona jarko obojena stolica za ljuljanje. Do nje je stajala ista takva komoda s punjenim i prošivenim podmetačem odozgo. Položila je bebicu na njega, pored lavora s toplom vodom. Otvarajući fioku za fiokom, Meti je pronašla fino sašivene haljinice, čarapice, pelene i kapice, umotane u čvrste paketiće, nalik jajima koja čekaju da se iz njih izlegu pilići. Pogledavši u novorođenče,

Meti je zavrtela glavom i napomenula: „Već imaš više odeće nego svi poljski radnici zajedno.“

Odabrala je jednu preobuku od glatkog pamučnog platna i raširila te stvarčice po krevetu. Pažljivo je razmotala mlitavo novorođenče i umočila ga u plitku posudu s mlakom vodom. Gospođica Elizabet je zaplakala u znak negodovanja dok ju je Meti trljala i spirala sa nje beli verniks* i crvenu krv, poslednje zaostatke života u materici.

„Ššš, ššš. Biće sve u redu. Nije toliko strašno“, umirila je Meti gospođicu Elizabet. „Evo završile smo. Najgore je prošlo.“

Meti je hitro uvezala meku flanelsku pelenu oko bebe. Navukla je snežnobelu haljinicu preko paperjaste glavice, vodeći računa da izbegne modre i bolne delove Elizabetinog lica; zatim joj je prodenula tanke, šarenkaste ruke kroz puf-rukave haljinice, pa je čvrsto umotala u flanelsko ćebence. Novorođenče se tad opustilo i pomno se zagledalo u Meti.

„Eto vidiš, sad si cakum-pakum“, promrmljala je Meti. „Čista od glave do pete.“

Zagledala se u novorođenče. Prešla je prstom preko njegovog crvenog lica i svetlih maljica jedva vidljivih obrva. Oči koje su uzvraćale pogledom bile su čudnovate mutnoplave boje. Za razliku od Samjuela, ovo malo biće izgledalo je kao neki stvor sa drugog sveta. Teško je bilo poverovati da će ikada biti lepo ljudskom oku.

Uprkos iznurenosti i tuzi, Meti je bila radoznala; kopkala ju je ta kuća. „A sad ćemo da vidimo i ostalo u tvojoj sobi. Šta je ovo ovde?“ Prišla je nameštaju kraj kamina i nasadila se na zeleni plišani kauč. Ispitala mu je mekoću tako što je krenula da poskakuje. Posle toga je prešla na jednu pa na drugu fotelju i pokušala i na njima da poskoči, ali one su bile tvrde i nisu je odbacivale.

* Sirasta masa koja štiti kožu ploda. (Prim. prev.)

Ostavivši umotanu gospođicu Elizabet uz naslon kauča, Meti je klekla da razgleda složenu šaru od pločica u ložištu i oko prednjeg otvora kamina. Bile su hladne kao i prozori, ali pune raskošnih zelenih i zlatnih nijansi. Istražila je zavojnice boja prateći ih prstom, a onda ustala i prenula se jer se pred njom nešto pomerilo.

„Ehej!“, doviknula je.

Odgovora nije bilo. Istegla se napred kako bi imala bolji pogled. U susret joj je pošla neka žena. Meti je od iznenađenja odskočila. Slika je uzmakla istovremeno s njom. Meti je oprezno prinela šaku staklu. Bilo je hladno i glatko. Zaškiljila je izbliza u njega, onda se okrenula da razgleda sobu, pa se opet okrenula. Soba se prostirala i pred njom i iza nje. Kao da gleda u vodu. Nakosila je glavu nalevo, nadesno, zinula, isplazila jezik i proučila sopstveni odraz.

Pažljivo je razgledala svoje okrugle oči, prvi put ih jasno videći. Kao maloj su joj govorili da ima oči na majku. U ovom odrazu sada je videla da je to tačno. Bile su krupne i tople, tamnosmeđe kao mamine. Posegla je naviše da se dodirne po licu, posmatrajući svoju šaku kako istražuje obraze, usne i nos. Meti je potražila Samjuelove crte lica u sopstvenim crtama. Nos, presudila je. Ona i Samjuel imaju isti nos. I možda uši.

„Malecka, ova kuća je bogme čudo jedno“, izgovorila je naglas Meti vrteći glavom i uzimajući gospođicu Elizabet sa kauča.

Obišla je čitav krug po sobi, prateći vijugavu stazu cveća duž tapete sve dok se nije ponovo našla pred stolicom za ljuljanje. Privukla ju je prozoru, sela s gospođicom Elizabet u naručju i zagledala se u robovsko naselje. Sunce se upravo rađalo; uskoro će svi početi da izlaze kako bi pošli na rad u njivama. Povremeno se osvrkala ka vratima da bi se uverila

da je niko ne posmatra. Zurila je i ljuljala se, ljuljala se i zurila, kao da će sama želja sopstvenom snagom preneti njen duh preko tog jaza.

Konačno je iz njihove daščare izašao deka sa Samjuelom u naručju. Zaputio se u smeru suprotnom od velike kuće, ka Rebekinom domu, da bi Samjuel doručkovao. Istegavši se do samog prozora, Meti je na sinovljevom licu potražila neki znak ojađenosti. Teško je bilo razaznati sa tolikog rastojanja, ali videlo se da ne plače. Samjuelova glavica je virila iznad dekinog ramena, a spokojno lice mu se dizalo i spuštalo u ritmu s pradedinim koracima. Meti je netremice gledala kako njen sin postaje sve manji i najzad potpuno iščezava sa vidika, poput lista koji plovi rekom.

Preplavljena čežnjom i osećajem lišenosti, Meti više nije bila u stanju da posmatra svoj svet. Izašla je iz te sobe s prozorom i potražila čudni krevet u onom sobičku. U tu tihu, tamnu pećinu ponela je i bebicu i zatvorila je vrata. Spustivši najpre novorođenče na sredinu starog jorgana, Meti je legla i zaplakala. Zagnjurila je lice u podlaktice, a suze su joj lile i lile, poput vrelog letnjeg pljuska, u rastresit perjani jastuk. Žudela je za svojim sinom s takvom bolnom silinom da je jedva bila u stanju da diše.

Kad su joj se jecaji primirili, digla je glavu i pogledala u tuđinku koja je spavala kraj nje. Kroz prozirnú, bleđu kožu očnih kapaka gospođice Elizabet providele su se plave žilice. To krhko i nesamostalno detence je ležalo nesvesno sveta koji ga okružuje. Meti je dotakla majušne oči, nos, usne; šaka joj je produžila preko meke detinje brade, malog, ranjivog vrata.

Zapljusnuo ju je talas mržnje.

Meti je položila šaku preko malecnih usta i nastavila da pritiska sve dok nije njom prekrila i dve male nozdrve. Srce

joj je tuklo kao pomamno u grudnom košu. Za nekoliko minuta sve ovo bi moglo da se okonča. Novorođenče je stalo da se migolji, usne su mu se razdvojile i iz njegovog telašca istrkao se bučan, iznenadan plač.

Meti je povukla ruku.

„Zarobljena sam ovde, ali nisam baš tolika očajnica, malecki stvore“, strasno je prošaptala. „Neću ti nauditi, gospođice.“ To je rekla kako bi umirila sebe i Boga, ne to ludo detence.

Meti se sručila na krevet. Izmoždena, čeznula je da spava, da pobegne u snove, ali dok je ležala nauznak, u glavi su joj se smenjivale slike. Zamišljala je Samjuela kako vrišti u Rebekinom naručju, kako mu se leđa izvijaju izražavajući najgorčeniји protest. Pitala se da li će se Rebeka setiti da ga pritegne povojem tačno onako kako treba, s rukama savijenim naviše, ako bude mnogo plakao. Sliku Samjuela koji vrišti zamenila je slikom gde je potpuno zadovoljan počivao na Rebekinoj dojci. To joj i nije donelo bogzna koliku utehu.

Ustala je i vratila se sama u onu prvu sobu, s prozorom. Priljubivši uvo uz staklo, oslušnula je u nadi da će čuti neki zvuk svog sina. Ničeg nije bilo. Čula je samo bučni šum sopstvenog krvotoka.

„Rebeka ume da se stara o bebama“, šapnula je sama sebi. „Istinski je spretna i voli Samjuela. Rebeka i deka će se lepo starati o njemu.“

Meti se naglas pomolila: „Dragi Bože, ovo sam ja, Meti. Znam da je jutro, a ja se tebi uglavnom molim samo noću, ali danas mi treba naročita pomoć. Molim te, bdi nad mojim Samjuelom. Daj da bude dovoljno srećan da prihvati hranu od Rebeke, ali ne toliko srećan da mene zaboravi. Pomozi mi da budem dobra prema ovoj bebici ovde. I ne daj da joj predugo trebam, da bih mogla da se vratim svojim. Hvala ti što si me vanredno saslušao. Amin.“

Meti se vratila u svoj sobičak. Legla je u svoj krevet i okrenula leđa odojčetu koje je tu bila ostavila. Pevala je sebi u bradu dok je tako tu ležala, u nadi da će je utešne reči dobro znane uspavanke uljuljkati u san.

Kad su je posle nekoliko sati probudili zvuci gladne bebice, otkrila je da se sklupčala oko gospođice Elizabet, kao majka mačka koja opkoli telom svoje mačiće. Stisla ju je tuga kad se setila gde je i zašto je tu. Ali obavila je svoju dužnost i dala tom detetu ono što mu je bilo potrebno.

DRUGO POGLAVLJE

Posle dva dana nastojnica je upala u veliku spavaću sobu baš kad se Meti smestila na stolicu za ljuljanje da podoji gospođicu Elizabet. Meti je ustala kao vojnik koji zauzima stav mirno.

„Tvoja gospodarica se oporavila dovoljno da vidi ćerku“, oglasila je gospođa Grej. „Donećeš dete u gospođine odaje u dva.“

„Da, gospođo“, odgovorila je Meti. „Oprostite, gospođo. Ne znam šta znači *u dva*.“

Gospođa Grej je uzdahnula i zavrtela glavom. Namrštila se. „To je vreme“, odsečno je izjavila i zakolutala očima. „Zar nisi primetila kako sat u salonu izbija?“

„Jesam, gospođo, malo-malo pa čujem neki zvuk.“

„Na svakih petnaest minuta čuje se kratka pesma. Na svaki sat čuju se otkucaji u skladu s vremenom. Umeš li da brojiš?“

Meti je klimnula glavom, zdušno se trudeći da sakrije zbunjenost, i uzvratila: „Da, gospođo. Do deset.“

„E pa, moraćeš da naučiš da brojiš preko toga, ili bar da shvatiš kako se deli sat. Biće ti određeno vreme kad ćeš

obavljati svoje zadatke i valjaće da znaš kad šta treba da radiš“, objasnila je gospođa Grej.

Meti se trudila svim silama da prati zamršena uputstva gospođe Grej. Ona je bila navikla da vreme za svoje obaveze i doba dana određuje po suncu. Razumela je da će morati da broji svaki put kada sat krene da izbija. Broj otkucaja označiće koliko je sati. Koliko je sati, to znači kad će ona biti negde ili nešto raditi.

„Dakle“, terala je dalje gospođa Grej, „kada sat otkuca dvaput, znači da je dva i da ti je vreme da dođeš u sobu gde se gospođica Elizabet rodila. Ona je pravo niz hodnik, treća vrata sleva. Tamo nećeš sedati sem u slučaju da ti to ponude. Ne zaboravi da kažeš *gospođo* svaki put kad ti se gospođa obrati.“

„Da, gospođo.“

„I nemoj je iscrpljivati“, odlučno je dodala gospođa Grej. „Još se oporavlja od porođajnih muka.“

„Da, gospođo.“

Meti je podojila bebicu, a onda pažljivo osluškivala iščekujući zvuke sata. Oglasio se kratkom melodijom, ali ničim što bi se moglo izbrojati. Dok je prepovijala malecku, ponovo je odsvirao kratku pesmu, ali i dalje nije bilo nikakvih zvukova koji bi se mogli brojati. Strahovala je da joj nešto promiče, ali još više ju je bilo strah da će se pojaviti prerano. Ljuljala je gospođicu Elizabet i čekala, u nadi da će se sve razjasniti. A onda je začula kratku pesmu i za njom razgovetan zvonki udar. Za njim je usledio još jedan udar. Potom je zavladao tišina. *Jedan, dva*, pomislila je Meti. Gospođa Grej joj je rekla da se pojavi kad se budu čula dva udarca. Ponela je novorođenče ka vratima, okrenula kuglu brave i izvirila u hodnik. U njemu nije bilo nikog. Izašla je moleći se da je to pravi postupak.

* * *

Poskakujući u moru jastuka i tkanina, En je željno čekala da se upozna s ćerkom. Razmaknute draperije propuštale su toplo sunce i u sobi je bilo svetlo. Na noćnom stočiću se nalazio buket raznobojnog cveća. Mermernu ploču su šarali vrtlozi boje: crni i beli kovitlaci u zamršenoj igri, negde se tiskajući, negde se mešajući, negde pak jasno razdvojeni.

Osmehujući se jednom jastučetu, En ga je poduhvatila kao novorođenče i krenula da ga njiše. U mislima je uvežbavala pozdrav: *Zdravo. Ja sam tvoja majka. Ti si moja ćerka Elizabet*. Bila je uzbuđena i nervozna zbog susreta s ćerkom. Nikad pre nije držala novorođenče u rukama, pa se osećala nesigurno i mlado. Kad je odjeknulo kucanje, žurno je spustila jastuče i još jednom zagladila prekrivače.

„Možeš da udeš“, doviknula je. „Dobar dan, Meti“, dodala je, očiju gladno uprtih u smotuljak u Metinom naručju.

„Dobar dan, gospođo“, ponizno je odgovorila Meti sa vrata.

Svaki put kad joj se neko obrati sa *gospođo*, En Vejnrajt se osećala kao varalica. Iako je od njenog venčanja proteklo devet meseci, još se navikavala na činjenicu da je udata i da živi na plantaži u priobalju, udaljenoj satima puta od njenog pravog doma. A sad je postala i majka i nije baš najbolje znala šta se od nje očekuje. To što je zatrudnela već tokom medenog meseca bilo je po volji i njenom mužu i njenoj svekri. Rođenje ženskog deteta donelo im je razočaranje, no očekivali su od nje da to vrlo brzo ispravi. Želela je da bude dobra majka, ali nije znala šta to znači. Zasad su joj govorili da se odmara i brigu o detetu prepusti dojilji.

Kao supruga Džonatana Vejnrajta, bila je gospodari-
ca kuće, teorijski. Ali u upravljanje plantažom nije bila

uključena gotovo nimalo: svakodnevnim pitanjima bavila se gospođa Grej, a svekrva je bila nerada da ustupi svoju ulogu domaćice Lepih hrastova. En je imala vrlo malo prilika da se uključi u društvene događaje bilo kao domaćica, bilo kao gošća, pošto je njena trudnička izolacija počela bezmalo odmah po dolasku. Tek je trebalo da gradi važne socijalne spone koje će biti ključne za njeno zauzimanje određenog položaja na tom mestu.

En je mašući obema rukama dala Meti znak da priđe. Pažljivo je razgledala svoju ćerku, koja je počivala u Metinom naručju.

„Nije preterano lepa, zar ne?“, neuvijeno je izjavila En.

„Još je mala“, odgovorila je Meti.

„Verovatno“, uzvratila je En. „Nikad pre nisam videla tako malo dete. Ide li sve kako treba?“

„Da, gospođo. Jaka je. Dobra bebica.“

„Daj mi je u naručje“, naložila joj je En. Posegla je raširenim rukama ka njoj.

Meti joj je pružila bebicu. En je jednom rukom poduhvatila detinju glavu, ali nije znala kako da pridrži ostatak umotanog tela. Novorođenče je počelo da klizi nakoso. En se trglala i uhvatila ga. Bilo je mnogo teže držati bebu nego jastuk.

„Možda bi vam, gospođo, bilo lakše ako biste je prigrlili uz telo“, predložila je Meti.

En je primakla smotuljak bliže sebi. Sad je već bilo bolje. Malčice se opustila. „Veoma je lagana. Zamišljala sam da je teža. Je li uobičajeno da bebe budu ovako crvene?“

„Ne znam, gospođo. Ovo je prva bela bebica koju sam dosad videla“, kazala je Meti.

„Imaš iskustva s bebama?“

„Da, gospođo. Prisustvovala sam porođajima. Vazda sam se starala o bebicama u kraju; čuvala sam u detinjstvu

malecke kad njihovi rade na duvanu.“ Odjednom se usplahirivši zbog toga što je toliko rekla, Meti je začutala.

„Gospođa Grej je dobro odabrala kad je uzela tebe.“ En je proučavala Meti. Tamne šake bile su joj grube i izgrebane. Bilo je očigledno da je radila na njivama. Majka je uvek govorila da poljske radnice imaju najjače mleko, pa se zato nije razočarala kad je najmljena žena umrla.

„Hvala, gospođo“, uzvratila je Meti.

En je upitala: „Imaš sina? Jesam li u pravu?“

„Da, gospođo. Tri su mu meseca.“

„Sina. Baš lepo.“

Pošto je ponestalo pitanja i odgovora, prostor između dve žene ispunila je neprijatna tišina. En je mrzela da bude nasamo sa slugama. Bilo joj je draže da se pravi da ne postoje, ali u ovoj situaciji to je bilo teško. Obe su piljile u bebu koja je počivala u nespreatnom zagrljaju. Posle nekoliko minuta Elizabet je počela da se vrpolti. En je ljušnula ćerku gore-dole uz grudi. Odojče je obrnulo glavicu ka majci, širom razjapilo usta i stalo da gura lice u majčinu dojk. Prepavši se, En je naglo odvojila bebu od sebe.

„Šta joj je?“

„Okreće glavu, traži da jede. Gladna je, gospođo“, odgovorila je Meti.

En je osetila da joj u dojkama bridi, a onda je iz njih poteklo nešto mokro. Zgrozio ju je taj osećaj. Ponadala se da će njene grudi uskoro prestati da luče tečnost.

„E pa, ja tu ne mogu ništa da joj pomognem. Hajde, daj joj to što joj treba“, naložila je En pružajući svoju ćerku Meti.

Meti je prihvatila odojče. Stajala je ukraj kreveta, a čitavo lice joj je izražavalo nesigurnost. Odojče je obrnulo glavicu i zagnjurilo je u Metino telo, a šaka poljske radnice gurnula je mali prst u nestrpljiva detinja usta. En je posmatrala tu ženu

kako se ljulja levo-desno umirujući dete, ali ne pokazujući nijednim pokretom da će je podojiti.

Posle duge, čudne tišine En je progovorila. „Smeš da sedneš na tu stolicu. Želim da vidim kako to radiš.“

„Da, gospođo.“

Smestivši se na ono sedište gde je prvi put uzela Elizabet u ruke i nahranila je, Meti je dala detencetu svoju dojku. En je to opčinilo i užasnulo. Bile su strahovito blizu jedna drugoj. Nije mogla da zamisli da tako drži dete, uz sopstvenu obnaženu dojku. Bilo bi joj krajnje neprijatno, a ipak su njih dve izgledale izuzetno smireno dok su to radile. En je neko vreme posmatrala svoje čedo kako sisa; zatim je ponovo progovorila.

„Da, ne pristoji se to. Idi čim budeš završila. Dovoljno sam videla.“

TREĆE POGLAVLJE

Svi stanovnici Lepih hrastova poštovali su zapovest da se nedeljom ne radi, mada se kućni robovi nisu odricali svoje dužnosti da gospodarima obezbede jelo i udobnost. Pošto se najpre okupe u dnevnoj sobi da bi slušali čitanje Biblije, kućni robovi bi se pripremili za nedeljni ručak, a porodica Vejnrajt molila se Bogu s pastvom Episkopalne crkve u Čarls Sitiju. Poljski radnici su dobijali dan odmora od zalaska sunca u subotu do izlaska sunca u ponedeljak, sem kad je žetva.

Jednog nedeljnog popodneva, neposredno pošto je gospođica Elizabet napunila tri meseca, gospođa Grej i mršuljava Emili narušile su mir dečje sobe.

Gospođa Grej se resko oglasila sa vrata: „Gospođica Elizabet je dovoljno velika da se odvaja od tebe na po nekoliko sati. Pošto imaš sreće da živiš blizu svojih, smeš da ih posećuješ nedeljom po podne počevši od danas. Uputi Emili u to kako treba da se stara o gospođici Elizabet kad ti nisi tu.“

„Da, gospođo. Hvala vam, gospođo“, odgovorila je Meti skrivajući uzbuđenje od nastojnice.

„Moraš da budeš ovde pre večere, mada uvek možeš biti pozvana i ranije“, zapovednički je dodala gospođa Grej pre nego što će izaći iz sobe.

„Da, gospođo.“

Metino srce je tuklo kao ludo. Gorela je od želje da dodirne i izmazi Samjuela. Žudela je da ga zagrlji, da ga podoji, da mu bar na neko vreme bude majka. Svakog dana je po čitave sate zurila kroz prozor dečje sobe prateći šta njeni rade. Proteklih meseci je jednom do dvaput dnevno vidala nakratko sina kad odlazi i dolazi. Posmatrala je kako mu obrazi postaju bucmastiji i na glavi mu se formiraju čuperci crne paperjaste kose. Tragala je za naznakama njegove ličnosti, proučavala način na koji pokreće glavu ili gleda oko sebe. Naravno da on nju nikad nije video. Možda je uopšte neće ni prepoznati. Sad je bio gotovo dvostruko stariji nego kad ga je ostavila.

Iako je Meti čeznula da pojuri u naselje, najpre se posvetila potrebama gospođice Elizabet. Smestivši se na stolicu za ljuljanje radi podoja, raskopčala je haljinu. Opazivši Metine pokrete, gospođica Elizabet je izvila leđa, zamahala ručicama gore-dole i zacičala od uzbuđenja i nestrpljenja. Dok se gnezdila uz Metinu dojku, njene tamnoplave oči netremice su gledale u Metine dužice boje tamnog karamela. Ružičastim prstićima je tapkala i milovala meku smeđu kožu. Osmehnula se Meti od uva do uva, usled čega joj je iz uglova usta pocurilo mleko.

„Ludice jedna“, prekorila je Meti bebicu, golicajući je i zadirkujući. „Moraš da biraš: ili ćeš jesti, ili ćeš se smejeti.“

Preusmerivši pažnju na Emili, Meti je krenula da ređa uputstva u vezi s brigom o odojčetu. „Ne voli da bude u mokroj peleni, zato je odmah prepovij u suvu. Ako kenjka, ponekad se zadovolji mojim prstom. Voli da je nosaš po sobi, da gleda kroz prozor i da vidi sebe u ogledalu.“

Očigledno razdražena, Emili je odvrtila: „Već sam se starala o bebama. Je li baš toliko naporna?“

„Nije nimalo naporna“, kazala je Meti. „Ona je dobra beba.“

„I beba je. A beba je beba. Sve su one iste“, rekla je Emili.

Pošto se gospođica Elizabet sita naručkala, Meti ju je podigla uz rame i krenula polagano da je gladi po leđima. Višegodišnje iskustvo naučilo je Meti da bebu ne smeš požurivati. Ako probaš da je zbrziš, samo će sve trajati još duže. Ljuškajući bebu i držeći se kao oličenje strpljivosti uprkos snažnoj čežnji da bude kraj Samjuela, Meti je tiho zapevala pesmicu.

*Spavaj mi, mala bebo,
spavaj mi, mala bebo,
otišla ti je mati, povratka nema tati,
ne osta niko, ostala samo beba.*

Iz majušnih usta gospođice Elizabet izletelo je tiho porrigivanje.

*Spavaj mi, mala bebo,
spavaj mi, mala bebo,
svi pošli pamuk brati, kukuruz sabirati,
ne osta niko, ostala samo beba.*

Gospođica Elizabet je otežala, rastapajući se uz Metino telo.

*Milena mala bebo,
milena mala bebo,
med iz kamena liće, šećera napretek biće,
flašicu amo, da je podamo bebi.*

Meti je spustila gospođicu Elizabet niže i privila je uz sebe, njišući je tamo-amo.

*Ne plači, lepa bebo,
ne plači, lepa bebo,
otišla davno mama u crvenim cipelama
da se sretne sa drugom voljenom bebom.*

Maleckoj su se oči ustaklile; kapci su joj se polako sklopili, pa se otvorili, sklopili, pa se otvorili, potom se sklopili.

*Spavaj mi, mala bebo,
spavaj mi, mala bebo,
ti i ja, čedo moje, s đavolom nas je troje,
ne treba druga beba.*

Meti je nastavila da peva tu nežnu pesmu, pouzdano znajući da će ona uspavati gospođicu Elizabet.

*Spavaj mi, mala bebo,
spavaj mi, mala bebo,
odmori kosti, telo na alabastru belom,
zauvek budi moja voljena beba.*

Gospođica Elizabet je ležala sa svilenom, mekom glavicom uz Metinu toplu ruku. Ružičasta usta blistala su joj od pljuvačke i mleka, a mlitave ruke oklembesile su joj se unazad kraj bokova. Meti je nežno obrisala mleko koje se skupilo u uglovima njenih usana, a potom ju je spretno prebacila na zajednički krevet u sporednom sobičku. Gospođica Elizabet je zabacila glavu u znak negodovanja. Sagnuta nad bebu, Meti joj je položila dlan na leđa kako bi joj pomogla

da opet čvrsto zaspi i strpljivo je čekala sve dok nije začula ritmično disanje. Pogladiвши je još jednom za kraj, Meti joj je okrenula leđa da bi se zaputila svojima.

Na Lepim hrastovima je još od njihovog osnivanja 1690. godine živela neprekinuta loza Metinih predaka. Ta plantaža, koja se nalazila na severnoj obali reke Džejms, nastala je sa širenjem *Virdžinske kompanije* na zapad. Kao što je bio običaj, zemljišni posedi dodeljivali su se u srazmeri s brojem ljudi koje će koncesionar preseliti sa sobom radi kroćenja te zemlje. Komandant Teodor Prajn imao je novca da dovede kao sluge trideset Evropljana i Afrikanaca vezanih dužničkim ropstvom, pa je tako dobio za setvu šeststo hektara. Svi ovi dužnici, i evropskog i afričkog porekla, pristali su da dug vrate kroz rad, u trajanju od sedam do petnaest godina. Posle toga će biti oslobođeni i svako će dobiti po dva hektara, bušel semena i slobodu da sam stiče bogatstvo u Novom svetu.

Zemljoposednici su ubrzo shvatili da njihove plantaže neće biti unosne ukoliko budu plaćali radnu snagu. Stoga Metini preci Afrikanaci nisu dobili slobodu niti sredstva da sami rade zemlju, već su zadržani u trajnom ropstvu nakon što je skupština Virdžinije 1705. izglasala zakon kojim je jednom zasvagda razjašnjen status Afrikanaca u toj koloniji. U njemu se objavljivalo da će „sve sluge uvezene i dovedene u Okrug... koje u svojoj matičnoj zemlji nisu bile hrišćani... biti zavedene u spiskove i postati robovi. Svi robovi crnci, mulati i Indijanci u međama ove suverene jedinice... biće smatrani nekretninom.“ Uz to će se društveni status robova prenositi s majke na dete, a ne sa oca na dete, tako da je onaj kome je majka uzeta u ropstvo mogao biti rob bez obzira na status oca. Te izmene u društvenim kodeksima

osamnaestog veka obezbedile su plantažerima Virdžinije postojan priliv radnika.

Po porodičnom predanju, Metin čukundeda po ocu dobio bi slobodu da je skupština pričekala s donošenjem zakona samo još dva meseca: njegova dužnička obaveza istekla bi nešto kasnije te iste 1705. Ovako, međutim, niko od njenih predaka nije obezbedio sebi oslobađanje od te osobene institucije poznate kao ropstvo. Prirodno, svi su oni zamišljali da će živeti kao neki od onih slobodnih Afrikanaca u okrugu Čarls Sitija u Virdžiniji, sa zavišću i besom u različitoj meri.

Meti je hrlila raskaljanom stazom ka daščari svoje porodice. Iako joj je tu bio dom čitavog života do pre tri meseca, hvatala ju je nervoza. Nikada ranije nije odlazila iz naselja. Da li će je primiti natrag sad kad je „uveđena“? Niko njoj poznat nikad se nije preselio u veliku kuću; između ta dva sveta postojao je zid preko kog se retko kad prelazilo. Nadala se da će u tom zidu uspeti da napravi kapiju.

Puna zebnje i uzbuđenja, Meti je stigla do vrata od grubo tesanih dasaka i duboko udahnula pre nego što će ih otvoriti i izgovoriti: „Zdravo.“ Odgovora nije bilo. Oči su joj se brzo privikle na tamu; u kući nije bilo nikog. Rastužila se i uzdahnula. Ponovo je izašla da potraži sina i deku. Nadajući se da će ih brzo pronaći, zaputila se ka Rebekinoj daščari.

Rebeka je bila snažna žena pozamašnog stasa, večito u pokretu. Ona i njen muž Lorens ponosili su se svojom daščarom i decom, koje su imali troje; sve su održavali čisto i uredno koliko god je to bilo moguće. Uvek spremna da udeli mišljenje – traženo ili netraženo – Rebeka se spremno ponudila da doji Samjuela čim se raščulo da će Meti biti